ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ
της 3ης Απριλίου 1968*

Στην υπόθεση 28/67,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση του Bundesfinanzhof (Ομοσπονδιακού φορολογικού δικαστηρίου) προς το Δικαστήριο κατ' εφαρμογή του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΟΚ, με την οποία ζητείται, στο πλαίσιο της διαφοράς που εκκρεμεί ενώπιον του παραπέμποντος δικαστηρίου μεταξύ

Molkerei-Zentrale Westfalen/Lippe GmbH, Trockenmilchwerk,

και

Hauptzollamt Paderborn,

η έκδοση προδικαστικής αποφάσεως ως προς την ερμηνεία των άρθρων 95 και 97 της Συνθήκης ΕΟΚ,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ,

συγκείμενο από τους R. Lecourt, πρόεδρο, A. M. Donner και W. Strauss (εισηγητή), προέδρους τμήματος, A. Trabucchi, R. Monaco, J. Mertens de Wilmars και P. Pescatore, δικαστές

γενικός εισαγγελέας: G. Gand
γραμματέας: A. van Houtte

εκδίδει την ακόλουθη

* Γλώσσα διαδικασίας: η γερμανική.

Απόφαση

(το μέρος που περιέχει τα περιστατικά παραλείπεται)

Σκεπτικό

Με Διάταξη της 18ης Ιουλίου, που περιήλθε στο Δικαστήριο την 31η Ιουλίου του ίδιου έτους, το Bundesfinanzhof υπέβαλε, δυνάμει του άρθρου 177 της Συνθήκης περί ιδρύσεως της ΕΟΚ, διάφορα προδικαστικά ερωτήματα που αφορούν την ερμηνεία των άρθρων 95 και 97 της εν λόγω Συνθήκης

Επί των αποτελεσμάτων του άρθρου 95, πρώτη παράγραφος (πρώτο και πέμπτο ερώτημα):

1) Με το πρώτο σκέλος του πρώτου ερωτήματος, ερωτάται αν «το Δικαστήριο εμμένει στην απόφαση που εξέδωσε την 16η Ιουνίου 1966 επί της υποθέσεως 57/65, σύμφωνα με την οποία το άρθρο 95, πρώτη παράγραφος, επάγεται άμεσα αποτελέσματα και γεννά υπέρ των πολιτών προσωπικά δικαιώματα, τα οποία τα εθνικά δικαστήρια οφείλουν να διασφαλίζουν».

Με το δεύτερο σκέλος του ίδιου ερωτήματος, το παραπέμπον δικαστήριο ερωτά αν το άρθρο 95 «είναι δυνατόν να παρέχει στους ιδιώτες το δικαίωμα να αξιώνουν ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων να αντιμετωπίζονται, παρά τη μη τροποποίηση ακόμη του νόμου, σαν να είχε εκπληρώσει το κράτος μέλος τη νομοθετική υποχρέωση που του επιβάλλει το εν λόγω άρθρο...», «με άλλα λόγια» αν «αποτέλεσμα του άρθρου 95, τρίτη παράγραφος, ήταν να προκαλέσει ρήγμα στην κυριαρχική εξουσία νομοθετήσεως των κρατών μελών και στον τομέα των εσωτερικών φόρων».

Α — Αντικρούοντας την ερμηνεία που δόθηκε με την απόφαση του Δικαστηρίου, το Bundesfinanzhof υποστηρίζει καταρχάς ότι η ερμηνεία αυτή δεν βρίσκει έρεισμα στην επίμαχη διάταξη. Το βάσιμο του επιχειρήματος αυτού πρέπει να εξεταστεί υπό το φως τόσο του γράμματος του άρθρου 95, όσο και της φύσεως και του πνεύματος της Συνθήκης περί ιδρύσεως της ΕΟΚ.

Ο στόχος της Συνθήκης ΕΟΚ, που είναι η εγκαθίδρυση κοινής αγοράς, της οποίας η λειτουργία αφορά άμεσα τους πολίτες της Κοινότητας, επάγεται ότι η συνθήκη αυτή είναι κάτι περισσότερο από μία συμφωνία που δεν δημιουργεί παρά αμοιβαίες υποχρεώσεις μεταξύ των συμβαλλομένων κρατών.

Η Κοινότητα αποτελεί μία νέα έννομη τάξη, υπέρ της οποίας τα κράτη περιόρισαν, μολονότι σε ορισμένους μόνο τομείς, τα κυριαρχικά τους δικαιώματα και υποκείμενα της οποίας είναι, όχι μόνο τα κράτη μέλη, αλλά και οι υπήκοοί τους.

Κατά συνέπεια, το κοινοτικό δίκαιο, ανεξάρτητο έναντι των νομοθεσιών των κρατών μελών, όπως δημιουργεί υποχρεώσεις που βαρύνουν τους ιδιώτες, έτσι γεννά και δικαιώματα.

Τα τελευταία γεννώνται, όχι μόνο όταν παρέχονται ρητά από τη Συνθήκη, αλλά και συνεπεία υποχρεώσεων που επιβάλλει κατά σαφή τρόπο η Συνθήκη τόσο στους ιδιώτες, όσο και στα κράτη μέλη και τα κοινοτικά όργανα. Προς τούτο πρέπει και αρκεί η οικεία διάταξη της Συνθήκης να είναι ικανή, από την ίδια τη φύση της, να επάγεται άμεσα αποτελέσματα στις έννομες σχέσεις μεταξύ των κρατών μελών και των πολιτών τους.

Το άρθρο 95, πρώτη παράγραφος, θεσπίζει απαγόρευση των διακρίσεων, η οποία αποτελεί σαφή και ανεπιφύλακτη υποχρέωση. Η υποχρέωση αυτή δεν συνοδεύεται από καμία επιφύλαξη ούτε απαιτείται για την εκτέλεσή της ή την επαγωγή των αποτελεσμάτων της η έκδοση κάποιας πράξεως είτε των οργάνων της Κοινότητας είτε των κρατών μελών.

Η απαγόρευση, επομένως, αυτή είναι πλήρης, νομικώς τελεία και κατά συνέπεια, ικανή να παράγει άμεσα αποτελέσματα στις έννομες σχέσεις μεταξύ των κρατών μελών και των πολιτών τους.

Το γεγονός ότι το άρθρο 95, πρώτη παράγραφος, ορίζει ως υποκείμενα της υποχρεώσεως αποχής από διακρίσεις τα κράτη μέλη δεν σημαίνει ότι δεν είναι δυνατόν οι ιδιώτες να είναι οι αμέσως ωφελούμενοι.

Β — Το Bundesfinanzhof υποστηρίζει ότι η ερμηνεία αυτή καταλήγει στην αναγνώριση υπέρ των ιδιωτών δικαιωμάτων ευρυτέρων από αυτά που έχει στη διάθεσή της η ίδια η Κοινότητα· ότι υποχρεώνει τα εθνικά δικαστήρια να αντιμετωπίζουν τους ενδιαφερομένους σαν να είχε το κράτος μέλος ήδη εκπληρώσει τις υποχρεώσεις που του επιβάλλει το άρθρο 95, ενώ η Κοινότητα δεν μπορεί να αξιώσει παρά μόνο την εκπλήρωση των υποχρεώσεων αυτών.

Δεν είναι δυνατόν να αντληθεί επιχείρημα κατά της συναγομένης από την απόφαση επί της υποθέσεως 57/65 ερμηνείας του άρθρου 95 από την αντιπαραβολή των δικαιωμάτων που η εν λόγω διάταξη παρέχει στους ιδιώτες αφενός και των εξουσιών που παραχωρούνται στα κοινοτικά όργανα αφετέρου.

Κάθε φορά που ένας κοινοτικός κανόνας παρέχει δικαιώματα σε ιδιώτες, τα δικαιώματα αυτά, χωρίς να θίγονται τα μέσα παροχής έννομης προστασίας που προβλέπει η Συνθήκη, είναι δυνατό να διασφαλίζονται διά της προσφυγής ενώπιον των αρμοδίων εθνικών δικαστηρίων.

Τα σχετικά ένδικα βοηθήματα διαφέρουν από την άσκηση των εξουσιών που παρέχονται στις κοινοτικές αρχές στα πλαίσια της Συνθήκης, ιδίως από τα άρθρα 95 και 97, από κοινού με τα άρθρα 155 και 169.

Πράγματι, η προσφυγή ενός ιδιώτη στα δικαστήρια αποσκοπεί στη διασφάλιση προσωπικών δικαιωμάτων στη συγκεκριμένη περίπτωση, ενώ η επέμβαση των κοινοτικών αρχών αφορά τη γενική και ομοιόμορφη τήρηση του κοινοτικού κανόνα.

Έτσι, οι εγγυήσεις που παρέχονται στους ιδιώτες, δυνάμει του συστήματος της Συνθήκης, για τη διασφάλιση των προσωπικών τους δικαιωμάτων και οι εξουσίες που αναγνωρίζονται στα κοινοτικά όργανα σε σχέση με την τήρηση των υποχρεώσεών τους από τα κράτη μέλη διαφέρουν ως προς το αντικείμενο, τους σκοπούς και τα αποτελέσματα και δεν μπορεί να γίνει παραλληλισμός μεταξύ τους.

Γ — Το Bundesfinanzhof αντιτείνει στην ερμηνεία που προκύπτει από την απόφαση επί της υποθέσεως 57/65 ότι η ερμηνεία αυτή προκάλεσε την άσκηση μεγάλου αριθμού προσφυγών ενώπιον των εθνικών φορολογικών δικαστηρίων.

Το επιχείρημα αυτό, ωστόσο, δεν είναι δυνατόν, από μόνο του, να θέσει σε αμφιβολία το βάσιμο της εν λόγω ερμηνείας. Εξάλλου, φαίνεται ότι οι ανωτέρω προσφυγές στηρίχτηκαν κατά μεγάλο μέρος στην εσφαλμένη αντίληψη, όπως θα καταδειχθεί κατά την εξέταση του δευτέρου ερωτήματος, σύμφωνα με την οποία τα αποτελέσματα που αναγνωρίζονται στο άρθρο 95 αυτομάτως επεκτείνονται και στο άρθρο 97.

Δ — Το Bundesfinanzhof υποστηρίζει ακόμη ότι, σύμφωνα με τους κανόνες του γερμανικού δικαίου, τα φορολογικά δικαστήρια δεν έχουν δικαιοδοσία, στον συγκεκριμένο τομέα, να εκδίδουν αποφάσεις των οποίων τα αποτελέσματα να βαίνουν πέραν της εκάστοτε συγκεκριμένης περιπτώσεως. Έργο των γερμανικών φορολογικών δικαστηρίων κατά νόμο δεν είναι να υποκαταστήσουν με χιλιάδες μεμονωμένων αποφάσεων πράξεις φορολογικής νομοθεσίας των οποίων έχει παραλειφθεί η έκδοση. Δεδομένου ότι ο υπολογισμός του συνόλου των εσωτερικών φόρων που πλήττουν ένα εγχώριο προϊόν εμπίπτει κατά μεγάλο μέρος στη σφαίρα των πραγματικών περιστατικών, τα δικαστήρια της ουσίας

είναι ενδεχόμενο να εκδώσουν, επί παρομοίων περιπτώσεων, αντιφατικές αποφάσεις, τις οποίες το Bundesfinanzhof, δικαστήριο τελευταίου βαθμού, θα αδυνατούσε να εναρμονίσει. Υπό το σωρευτικό και επαναληπτικό φορολογικό σύστημα, είναι δύσκολο να γίνει «συγκεκριμένη σύγκριση των φόρων», ως εκ τούτου δε οι υποχρεώσεις των κρατών μελών που απορρέουν από τα άρθρα 95 και 97 δεν είναι δυνατόν να εκπληρωθούν παρά μόνο με επέμβαση του νομοθέτη. Τέλος, η εφαρμογή του άρθρου 95 από τα εθνικά δικαστήρια είναι ενδεχόμενο να οδηγήσει στην έκδοση αντιφατικών αποφάσεων, προερχομένων από τα εν λόγω δικαστήρια αφενός και από το Δικαστήριο, αποφαινόμενο δυνάμει του άρθρου 169 και επομένων της Συνθήκης, αφετέρου.

Το σύνολο των επιχειρημάτων αυτών, που προέρχονται από κανόνες του εσωτερικού δικαίου, δεν είναι δυνατό να υπερισχύσει των κανόνων δικαίου που θέτει η Συνθήκη.

Από τις θεμελιώδεις αρχές της Συνθήκης, καθώς και από τους στόχους στους οποίους προσβλέπει, προκύπτει ότι οι διατάξεις αυτές, στον βαθμό που η ίδια η φύση τους το επιτρέπει, διεισδύουν στην εσωτερική έννομη τάξη χωρίς τη συνδρομή οποιουδήποτε εθνικού μέτρου. Το πολύπλοκο ορισμένων καταστάσεων σε ένα κράτος δεν μπορεί να αλλοιώσει τη νομική φύση κοινοτικών διατάξεων με άμεση ισχύ, πολύ λιγότερο δε καθόσον ο κοινοτικός κανόνας πρέπει να έχει την ίδια ισχύ σε όλα τα κράτη μέλη.

Η απαγόρευση, ιδίως, που θεσπίζει το άρθρο 95 θα έχανε την ενέργεια που της απονέμει η Συνθήκη, αν η ισχύς της διατάξεως αυτής εξαρτόνταν από τη λήψη εθνικών εκτελεστικών μέτρων που δεν προβλέπονται από τη Συνθήκη και ελλείψει των οποίων η ίδια η απαγόρευση θα παρέμενε ανενεργός. Η χρήση του άρθρου 177 από τα εθνικά δικαστήρια επιτρέπει στο Δικαστήριο να εξασφαλίσει την ομοιόμορφη ερμηνεία της Συνθήκης και μπορεί έτσι να διευκολύνει την ενιαία εφαρμογή της.

Η ερμηνεία που προκύπτει από την απόφαση επί της υποθέσεως 57/65 δεν αφορά παρά τους φορολογικούς συντελεστές που ο ίδιος ο εθνικός νομοθέτης δεν θεωρεί «μέσους συντελεστές» και ως προς τους οποίους, συνεπώς, αναγνώρισε την ανυπαρξία των δυσχερειών που επισημαίνει το παραπέμπον δικαστήριο.

Περαιτέρω, το άρθρο 95 δεν περιορίζει την εξουσία των αρμοδίων εθνικών δικαστηρίων να εφαρμόζουν, μεταξύ των διαφόρων διαδικασιών που προβλέπει η εσωτερική έννομη τάξη, εκείνες που είναι κατάλληλες για να διασφαλίσουν τα προσωπικά δικαιώματα που παρέχονται από το κοινοτικό δίκαιο. Ιδίως όταν κάποιος εσωτερικός φόρος δεν είναι ασυμβίβαστος προς το άρθρο 95, πρώτη παράγραφος παρά μόνο όταν υπερβαίνει ορισμένο ποσό, εναπόκειται στο εσωτερι-

κό δικαστήριο να κρίνει, σύμφωνα με τους κανόνες του εθνικού του δικαίου, αν η παρανομία αυτή επηρεάζει τον φόρο στον σύνολό του ή μόνο στον βαθμό που υπερβαίνει το εν λόγω ποσό.

Για όλους τους λόγους αυτούς δεν συντρέχει λόγος νέας ερμηνείας του άρθρου 95, πρώτη παράγραφος, της Συνθήκης.

2) Με το πέμπτο του ερώτημα το Bundesfinanzhof ζητεί από το Δικαστήριο να αποφανθεί περί της εννοίας των «εσωτερικών φόρων που επιβαρύνουν άμεσα ή έμμεσα τα ομοειδή εθνικά προϊόντα», κατά το άρθρο 95, πρώτη παράγραφος της Συνθήκης.

Στον βαθμό που το εν λόγω ερώτημα υποβάλλεται ενόψει της ενδεχομένης εφαρμογής του άρθρου 97, δεν έχει αντικείμενο κατόπιν της απαντήσεως που θα δοθεί στο δεύτερο ερώτημα.

Εντούτοις, στον βαθμό που το ερώτημα αυτό έχει σχέση με την άμεση ισχύ του άρθρου 95 και μόνο, πρέπει να παρατηρηθεί ότι οι όροι «άμεσα ή έμμεσα» πρέπει, λαμβανομένης υπόψη της γενικής οικονομίας της εν λόγω διατάξεως, να ερμηνευθούν ευρέως.

Το άρθρο 95, πρώτη παράγραφος, αναφέρεται στο σύνολο των φόρων που πλήττουν πραγματικά και ειδικά το εγχώριο προϊόν, σ' όλα τα στάδια της κατασκευής και εμπορίας του που προηγούνται ή αντιστοιχούν προς το στάδιο της εισαγωγής του προερχομένου από άλλα κράτη μέλη προϊόντος, εννοείται όμως ότι οι επιπτώσεις των φόρων αυτών μειώνονται όσο απομακρύνονται τα προηγούμενα στάδια αυτά κατασκευής και εμπορίας και ότι οι επιπτώσεις αυτές τείνουν σύντομα να καταστούν αμελητέες.

Κατά συνέπεια, τα κράτη μέλη οφείλουν κατά τον υπολογισμό του φόρου που πλήττει έμμεσα τα εγχώρια προϊόντα να τηρούν τις προϋποθέσεις και τους περιορισμούς που προκύπτουν από τις σκέψεις αυτές. Η τήρηση αυτών των προϋποθέσεων και περιορισμών, σύμφωνα με τα λεχθέντα σχετικά με την ενέργεια του άρθρου 95, πρώτη παράγραφος, υπόκειται στον έλεγχο των αρμοδίων εθνικών δικαστηρίων.

Επί των αποτελεσμάτων του άρθρου 97 (δεύτερο και τρίτο ερώτημα)

Με το δεύτερο ερώτημα του Bundesfinanzhof το Δικαστήριο ερωτάται αν το άρθρο 97 «παρέχει σε κάθε πολίτη το δικαίωμα να προκαλέσει έλεγχο από το εθνι-

κό δικαστήριο, με την άσκηση αιτήσεως ακυρώσεως της πράξεως επιβολής φόρου σε συγκεκριμένη περίπτωση, του ζητήματος αν ο μέσος νόμιμος φορολογικός συντελεστής συμβιβάζεται με τις εξαγγελλόμενες στο άρθρο 95 αρχές».

Περαιτέρω, με το τέταρτο ερώτημά του το Bundesfinanzhof ζητεί από το Δικαστήριο να κρίνει αν «οι πολίτες εξακολουθούν να αντλούν από το άρθρο 97 το δικαίωμα να προκαλούν έλεγχο από τα εθνικά δικαστήρια ενός μέσου συντελεστή ακόμα και στην περίπτωση που η Επιτροπή έχει εκπληρώσει την υποχρέωσή της για εξασφάλιση της τηρήσεως της Συνθήκης και το κράτος μέλος έχει τροποποιήσει τον μέσο συντελεστή σύμφωνα με την απαίτησή της».

Σκοπός του άρθρου 97 είναι να παράσχει στα κράτη που επιβάλλουν τον φόρο κύκλου εργασιών κατά το σωρευτικό και επαναληπτικό φορολογικό σύστημα την ευχέρεια να προσφεύγουν στον καθορισμό μέσων συντελεστών χωρίς ωστόσο να παραβιάζουν τις αρχές των άρθρων 95 και 96.

Αν και τα άρθρα 95 και 97 φαίνονται να είναι τόσο συναφή ως προς το αντικείμενό τους και να εξυπηρετούν τον ίδιο σκοπό, ωστόσο το άρθρο 97, το οποίο θεσπίζει ειδικό κανόνα σχετικά με το περίπλοκο σωρευτικό και επαναληπτικό φορολογικό σύστημα, πρέπει να διακρίνεται από το άρθρο 95 τόσο λόγω των χαρακτηριστικών που προσιδιάζουν στο σύστημα αυτό, όσο και λόγω των ειδικών προϋποθέσεων που προβλέπονται για την εφαρμογή του εν λόγω άρθρου 97. Η διάταξη αυτή, αφενός, παρέχοντας στα κράτη μέλη την ευχέρεια, της οποίας μπορούν να κάνουν ή να μην κάνουν χρήση, να προσφύγουν στη διαδικασία των μέσων συντελεστών, συνεπάγεται, όσον αφορά τα κράτη που κάνουν τακτικά χρήση της ευχέρειας αυτής, την παρεμβολή, μεταξύ του κοινοτικού κανόνα και της εφαρμογής του, εννόμων πράξεων που ενέχουν εξουσία εκτιμήσεως, η οποία στο παρόν στάδιο εξελίξεως του κοινοτικού δικαίου αποκλείει ως προς την επιλογή και τις συνέπειές τους οποιαδήποτε δυνατότητα επαγωγής αμέσων αποτελεσμάτων των σχετικών διατάξεων του άρθρου 97.

Αφετέρου, τόσο ο προσδιορισμός των ομάδων προϊόντων, όσο και ο καθορισμός των μέσων συντελεστών εναπόκειται, ελλείψει οποιασδήποτε κοινοτικής διατάξεως περί του τρόπου υπολογισμού τους, στην εξουσία εκτιμήσεως του κράτους μέλους, της οποίας η άσκηση υπόκειται στον έλεγχο της Επιτροπής και αποκλείει την άμεση ισχύ του άρθρου 97.

Υπό τις συνθήκες αυτές, το άρθρο 97 δεν είναι δυνατό να παράσχει στους ιδιώτες τα προσωπικά δικαιώματα στα οποία αναφέρεται το παρόν ερώτημα του Bundesfinanzhof.

Το συμπέρασμα αυτό ενισχύεται από τη δεύτερη παράγραφο του άρθρου 97 που υποχρεώνει την Επιτροπή να απευθύνει στο κράτος που τυχόν εφαρμόζει μέσους συντελεστές, οι οποίοι δεν είναι σύμφωνοι προς τις αρχές του άρθρου 95, «τις κατάλληλες οδηγίες ή αποφάσεις».

Κατά συνέπεια, από την ίδια την οικονομία του άρθρου 97 προκύπτει ότι, στην περίπτωση που ένα κράτος μέλος το οποίο εφαρμόζει το σωρευτικό και επαναληπτικό φορολογικό σύστημα έχει επιλέξει να προσφύγει στη διαδικασία καθορισμού μέσων συντελεστών, το άρθρο αυτό δεν γεννά υπέρ των πολιτών προσωπικά δικαιώματα, τα οποία υποχρεούνται να διασφαλίζουν τα εθνικά δικαστήρια.

Επί της εννοίας των μέσων συντελεστών (τρίτο ερώτημα)

Με το τρίτο του ερώτημα το Bundesfinanzhof ερωτά «τι πρέπει να νοείται ως "μέσος συντελεστής" κατά την έννοια του άρθρου 97 της Συνθήκης ΕΟΚ» και αν, «ανάλογα με την απάντηση στο ερώτημα αυτό, ο επίδικος συντελεστής της εξισωτικής εισφοράς, ύψους 4%, που ισχύει για το πλήρες γάλα σε σκόνη συνιστά τέτοιον μέσο συντελεστή».

Δυνάμει του άρθρου 97, πρώτη παράγραφος, εναπόκειται στα κράτη μέλη να καθορίζουν μέσους συντελεστές και μόνον η Επιτροπή έχει εξουσία να επέμβει, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 97, δεύτερη παράγραφος, και ενδεχομένως και του άρθρου 169, κατά της παραβάσεως των αρχών του άρθρου 95, χωρίς να θίγονται τα δικαιώματα που αναγνωρίζει στα κράτη μέλη το άρθρο 170.

Υπό τις συνθήκες αυτές, ναι μεν δεν εμπίπτει στη δικαιοδοσία των εθνικών δικαστηρίων η κρίση περί του συμφώνου του καθορισμού μέσων συντελεστών προς τις αρχές του άρθρου 95, αλλ' αυτό δεν σημαίνει ότι τα δικαστήρια αυτά αποκλείεται να βρεθούν στην ανάγκη να διαγνώσουν αν έχουν ενώπιόν τους έναν μέσο συντελεστή που διέπεται από το άρθρο 97 ή έναν φόρο που διέπεται από το άρθρο 95. Η εφαρμογή του άρθρου 97 προϋποθέτει αφενός ότι το κράτος μέλος εισπράττει τον φόρο κύκλου εργασιών κατά το σωρευτικό και επαναληπτικό φορολογικό σύστημα και αφετέρου ότι έκανε χρήση της ευχέρειας που του παρέχει η εν λόγω διάταξη και προέβη στον καθορισμό μέσων συντελεστών.

Επομένως, στα κράτη που έχουν κάνει χρήση της ευχέρειας που προσφέρει το άρθρο 97, ως «μέσος συντελεστής» θεωρείται κάθε συντελεστής που θεσπίστηκε από τα οικεία κράτη ως τέτοιος συντελεστής, υπό την επιφύλαξη της εφαρμογής της δεύτερης παραγράφου του εν λόγω άρθρου.

Το δεύτερο σκέλος του τρίτου ερωτήματος αναφέρεται όχι στην ερμηνεία, αλλά στην ενδεχόμενη εφαρμογή της Συνθήκης σε συγκεκριμένη περίπτωση και συνεπώς εκφεύγει της αρμοδιότητας του Δικαστηρίου στα πλαίσια της διαδικασίας του άρθρου 177.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ,

έχοντας υπόψη τα διαδικαστικά έγγραφα,

αφού άκουσε την έκθεση του εισηγητή δικαστή, τις προφορικές παρατηρήσεις της κυβερνήσεως της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας, της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και της προσφεύγουσας της κυρίας δίκης, καθώς και τις προτάσεις του Γενικού Εισαγγελέα,

έχοντας υπόψη τη Συνθήκη περί ιδρύσεως της ΕΟΚ και ιδίως τα άρθρα 95, 97, 155, 169, 170 και 177, το Πρωτόκολλο περί του Οργανισμού του Δικαστηρίου της ΕΟΚ και ιδίως το άρθρο 20, τον Κανονισμό Διαδικασίας του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και την απόφαση του Δικαστηρίου στην υπόθεση 57/65 της 16ης Ιουνίου 1966,

κρίνοντας επί των ερωτημάτων που του υπέβαλε, με Διάταξη της 18ης Ιουλίου 1967, το Bundesfinanzhof, αποφαίνεται:

1) Το άρθρο 95, πρώτη παράγραφος, επάγεται άμεσα αποτελέσματα και γεννά υπέρ των πολιτών προσωπικά δικαιώματα, τα οποία τα εθνικά δικαστήρια οφείλουν να διασφαλίζουν.

2) Ως «εσωτερικοί φόροι που επιβαρύνουν άμεσα ή έμμεσα τα ομοειδή εθνικά προϊόντα», κατά το άρθρο 95, πρώτη παράγραφος, νοείται το σύνολο των φόρων που πλήττουν πραγματικά και ειδικά το εγχώριο προϊόν, σ' όλα τα στάδια της κατασκευής και εμπορίας του που προηγούνται ή αντιστοιχούν προς το στάδιο της εισαγωγής του προερχομένου από άλλα κράτη μέλη προϊόντος.

3) Το άρθρο 97, πρώτη παράγραφος, το οποίο εφαρμόζεται όταν τα κράτη μέλη, τα οποία επιβάλλουν τον φόρο κύκλου εργασιών κατά το σωρευτικό και επα-

ναληπτικό φορολογικό σύστημα έχουν κάνει πράγματι χρήση της ευχέρειας που τους αναγνωρίζει η εν λόγω διάταξη, δεν γεννά υπέρ των ιδιωτών προσωπικά δικαιώματα τα οποία υποχρεούνται να διασφαλίζουν τα εθνικά δικαστήρια.

4) Στα κράτη που έχουν κάνει χρήση της ευχέρειας που προσφέρει το άρθρο 97, ως «μέσος συντελεστής» θεωρείται κάθε συντελεστής που θεσπίστηκε από το οικείο κράτος ως τέτοιος συντελεστής, υπό την επιφύλαξη της εφαρμογής της δεύτερης παραγράφου του εν λόγω άρθρου.

Κρίθηκε στο Λουξεμβούργο στις 3 Απριλίου 1968.

Lecourt Donner Strauss Trabucchi

Monaco Mertens de Wilmars Pescatore

Δημοσιεύτηκε στο Λουξεμβούργο στις 3 Απριλίου 1968.

Ο Γραμματέας
A. van Houtte

Ο Πρόεδρος
R. Lecourt